

Wojciech Parchem
Wydział Neofilologii
Uniwersytet Warszawski

Streszczenie rozprawy doktorskiej pod tytułem
**Towards a Participation Theory. Explorations in the Theory and Practice
of Drama and Theatre Translation**

napisanej pod kierunkiem dr hab. Anieli Korzeniowskiej, prof. UW

Rozprawa doktorska pod tytułem *Towards a Participation Theory. Explorations in the Theory and Practice of Drama and Theatre Translation* (W stronę teorii uczestnictwa. Badania nad teorią i praktyką tłumaczenia utworów dramatycznych i przedstawień teatralnych) przedstawia złożone i wieloaspektowe relacje między współczesną translatoryką a przekładem teatralnym, podkreślając wyzwania związane z tłumaczeniem na potrzeby sceny oraz znaczenie praktyki teatralnej w badaniach nad przekładem. Jej celem jest stworzenie teoretycznych ram do opisu środowiska pracy tłumacza teatralnego oraz jego zmienności związanej z postępowaniem nad tłumaczeniem dramatu i jego inscenizacją. Do tego opisu wykorzystane zostały zdobycze semiotyki teatralnej, w szczególności koncept znaków teatralnych oraz dynamika ich produkcji i recepcji w trakcie tłumaczenia tekstu dramatycznego, prób teatralnych i – w końcowej fazie – przedstawienia.

Dwa pierwsze rozdziały przedstawiają rozwój myśli translatorycznej dotyczącej tematyki przekładu teatralnego od końca lat 50. dwudziestego wieku do czasów obecnych. Pierwszy rozdział pracy obejmuje swym zakresem dwa okresy, od zakończenia drugiej wojny światowej do roku 1979 oraz lata 80. i 90. dwudziestego wieku. Rozdział drugi poświęcony jest w pierwszej części przekładoznawstwu teatralnemu w pierwszym dwudziestoleciu nowego millenium, w drugiej zaś osiągnięciom badań nad przekładem teatralnym dokonany od roku 2020. Wnioski z tych rozdziałów stanowią punkt wyjścia do dalszych rozważań nad omawianym zagadnieniem.

Rozdział trzeci przedstawia rozwój koncepcji znaku teatralnego oraz kreśli ich typologię wykorzystaną następnie w kolejnych etapach pracy. Ciąg dalszy tego rozdziału opisuje dynamikę rozwoju znaków teatralnych w fazie pisemnego tłumaczenia dramatu, produkcji przedstawienia i przygotowania jego tłumaczenia audiowizualnego z perspektywy procesu ich recepcji. Rozdział czwarty natomiast, odzwierciedla strukturę rozdziału poprzedniego, prezentując jednak, w analogicznej strukturze, proces produkcji

znaków teatralnych. Znaki te ujęte są w obu rozdziałach w dwóch formach ich występowania, potencjalnej i realnej.

Rozdział piąty analizuje proces produkcji teatralnej oraz wyodrębnia i opisuje jej zasadnicze etapy, tj. rozmowy koncepcyjne, próby analityczne i sceniczne oraz proces przygotowania tłumaczenia audiowizualnego w formie napisów lub tłumaczenia ustnego.

W rozdziale szóstym naszkicowany został model prezentujący zmienne środowisko pracy tłumacza teatralnego oparty na czterech zmiennych wyprowadzonych w wyniku rozważań z poprzednich rozdziałów. Do zmiennych tych należą: etapy pracy nad tłumaczeniem dramatu i produkcją przedstawienia, typ znaku teatralnego, etap ich produkcji lub recepcji oraz manifestacja w formie potencjalnej lub realnej. Model ten przedstawia zmienność środowiska pracy tłumacza teatralnego zależną od postępów prac nad przedstawieniem oraz zestaw danych, w ujęciu semiotycznym, będących do dyspozycji tłumacza w zależności od etapu pracy nad inscenizacją tekstu dramatycznego.

Z przeprowadzonych rozważań wynika, że tłumacz teatralny pracuje w dynamicznym i zmiennym środowisku związanym ściśle z procesem pracy nad przedstawieniem teatralnym, pod warunkiem, że w tym procesie uczestniczy i nie jest zdany na pracę jedynie nad językową warstwą sztuki, lecz ma możliwość aktywnie uczestniczyć w rozwoju potencjału teatralnego tekstu dramatycznego i, w zależności od postępu prac nad inscenizacją, odpowiednio kształtować i modyfikować tekst tłumaczenia.